

รายงานการวิจัยบทนี้จะกล่าวถึงความมุ่งหมายของการศึกษา รากฐานต่าง ๆ ของการศึกษา
ที่ไร้เป็นแนวทางในการกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษา ความมุ่งหมายของการศึกษาของ บางประ
เทท ความมุ่งหมายของการศึกษาของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รายงานการวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

ความมุ่งหมายของการศึกษา

การศึกษาเพื่ออะไร หรือ อะไรเป็นความมุ่งหมายของการศึกษานั้นไม่อาจกล่าวแน่ชัดลงไปได้
ทั้งนี้เพราะการกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษา มีรากฐานมาจากหลายสาขาวิชา เช่น สังคมวิทยา
จิตวิทยา ปรัชญา มานุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ และ ประวัติศาสตร์ มีนักการศึกษาบางท่าน
ได้พยายามกำหนดเป้าหมายของการศึกษาจากการวิเคราะห์ความเป็นมาของสังคม บ้างก็ใช้ หลักการ
ทางวิทยาศาสตร์เข้ามาวิเคราะห์กิจกรรมของบุคคลในสังคม และ มีบางพวกที่อาศัยความรู้จากทางด้าน
จิตวิทยา

วัตถุประสงค์ของการตั้งความมุ่งหมายของการศึกษาขึ้นก็เพื่อ เป็นเครื่องกำหนดหรือทำนายว่า
ผลที่ได้รับจะเป็นไปในรูปใด และเมื่อใดถึงความมุ่งหมายแล้วก็ต้องพยายามไปให้ถึงจุดนั้น มิฉะนั้นจุด
มุ่งหมายก็จะไร้ผล¹

ลักษณะของความมุ่งหมายของการศึกษา

จากข้อถกเถียงเกี่ยวกับเรื่องวัตถุประสงค์ของการศึกษานั้นได้มีแนวความคิดเป็น2ทาง
คือ

1. วัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่กำหนดตายตัว (fixed) เป็นอุดมคติ ทั้งนี้เพื่อ
ให้ผู้ปฏิบัติตามเกิดความมั่นใจในวัตถุประสงค์นั้น
2. วัตถุประสงค์แบบที่ยืดหยุ่นได้ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการที่เป็นปัจจุบัน ทั้งนี้
เพราะสิ่งแวดล้อมก็มีการเรียนรู้ก็ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

¹

John S. Brubacher, op.cit., p.233.

พวกที่มีความเชื่อแบบแรกนั้นมีความเห็นว่า เมื่อสิ่งแวดล้อมในสังคมเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สิ่งที่จะนำมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ทางการศึกษาย่อมไม่แน่นอนพอที่จะเชื่อถือเป็นวัตถุประสงค์ที่ใด แต่จริงแล้วสิ่งที่ควรนำมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์คือ สิ่งที่อยู่นอกเหนือความเปลี่ยนแปลงทั้งปวง ต้องเป็นสิ่งที่เป็นอุดมคติ และ สมบูรณ์แบบ

ส่วนพวกที่มีความเชื่อตามแบบที่สอง เห็นว่า วัตถุประสงค์ของการศึกษาคควรจะได้รับ การปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมอยู่เสมอ ส่วนดีของวัตถุประสงค์แบบนี้ก็คือ ครูก็ดี นักเรียนก็ดี ได้เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ตนเองได้เผชิญอยู่²

ประโยชน์ของวัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เป็นเครื่องชี้ช่องทางที่จะไปสู่จุดหมาย
2. ช่วยให้ทราบว่าควรที่จะเลือกชั้นดำเนินการอย่างไรจึงจะบรรลุวัตถุประสงค์
3. ถ้าได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างดีแล้ว วัตถุประสงค์ก็จะเป็นเครื่องช่วยในการประเมินผลกิจกรรมที่ทำมาแล้ว

ความมุ่งหมายของการศึกษาของบางประเทศในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การวางจุดหมายของการศึกษาให้เป็นไปในรูปใด ย่อมสะท้อนให้เห็นภาพหรือความเป็นไป และลักษณะประจำชาติของชาตินั้น เพื่อดูว่าประเทศซึ่งตั้งอยู่ในภาคพื้นเดียวกันกับประเทศไทย ได้ตั้งเป้าหมายทางการศึกษาไว้อย่างไร ผู้วิจัยจึงได้นำวัตถุประสงค์ทางการศึกษาของบางประเทศ เสนอไว้ดังต่อไปนี้

ประเทศปากีสถาน

ปากีสถานได้ตั้งวัตถุประสงค์ทางการศึกษาของชาติไว้กว้าง ๆ ดังนี้

1. เพื่อเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพของแต่ละบุคคลในระบบสังคมประชาธิปไตย
2. เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรม ปกป้องการดำรงชีวิตแบบชาว

²

Ibid., pp.234-235.

อิสลามเพื่อประโยชน์ในการร่วมมือร่วมใจกันสร้างชาติ

3. เพื่อพัฒนาความสามารถในทางสติปัญญา การใช้มือ ตลอดจนบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล เพื่อร่วมมือในการพัฒนาประเทศ
4. เป็นการลงทุนด้านกำลังคน เพื่อสังคมที่รุ่งเรืองโดยให้มี เสรีภาพ ภราดรภาพ และ ความเสมอภาค³

ประเทศอินเดีย

วัตถุประสงค์ของการศึกษาของประเทศไทยมีดังนี้

1. เพื่อเป็นเครื่องมือในการยกระดับของสังคม และส่งเสริมความเป็นอยู่ของพลเมืองให้ดีขึ้น
2. เพื่อส่งเสริมระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย
3. เพื่อรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของชาติ
4. ช่วยสร้างความรู้สึกร่วมกันอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติ⁴

สาธารณรัฐอินโดเนเซีย

สาระสำคัญของวัตถุประสงค์ของการศึกษาของอินโดเนเซีย มีดังนี้

1. เพื่อพัฒนาเอกลักษณ์บุคคลในด้านศาสนา คุณธรรม ความรักชาติ และความเข้าใจระหว่างชาติ
2. เพื่อพัฒนาความสามารถ
3. เพื่อพัฒนาทักษะในการใช้มือ
4. เพื่อพัฒนาร่างกาย และ ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา
5. เพื่อพัฒนาความรู้วิทยาศาสตร์

³

T.W.G. Miller, Education in South-East Asia (Sydney: Ian Novak Co., 1968), p.36.

⁴

Ibid., p.70.

ในปี ค.ศ. 1965 อินโดเนเซียได้ปรับปรุงวัตถุประสงค์ทางการศึกษาของชาติใหม่ ดังนี้

เพื่อสร้างพลเมืองของอินโดเนเซียให้มีคุณภาพ และ มีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาประเทศอันเป็นระบอบสังคมนิยม การพัฒนาประเทศต้องคำนึงถึงทั้งค่านิยมและค่านิจใจ โดยยึดหลักปรัชญาสี่ คือ

1. มีความเชื่อในพระเจ้า
2. มีมนุษยธรรม
3. มีความรักชาติ
4. ความเป็นประชาธิปไตย
5. มีความเสมอภาค⁵

ประเทศสิงกา

เป้าหมายของการจัดการศึกษาของประเทศสิงกา คือ

1. เพื่อพัฒนาเอกลักษณ์บุคคล
2. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะทางด้าน การเกษตร การพาณิชย์ และ เทคโนโลยี
3. เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นของสังคม⁶

ประเทศมาเลเซีย

วัตถุประสงค์ทางการศึกษาของมาเลเซีย มีดังนี้

1. เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรมของมาเลเซีย โดยเฉพาะทางด้าน ภาษา

5

Ibid., p. 110

6

Ibid., p. 100

2. เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติ⁷

ประเทศฟิลิปปินส์

วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาของฟิลิปปินส์ เพื่อ

1. ส่งเสริมคุณธรรม และ ให้มีความเชื่อในพระเจ้า
2. พัฒนาบุคคลให้เป็นพลเมืองดี มีความรักชาติ และ บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ในระบอบสังคมประชาธิปไตย
3. ให้มีความขยันหมั่นเพียร มีส่วนช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ และ รู้จักสงวนทรัพยากรของชาติ
4. รักษาความมั่นคงของครอบครัว และ รักสันติภาพ
5. ส่งเสริมวิทยาการด้านวิทยาศาสตร์ ศิลป และ วรรณคดี เพื่อการดำเนินชีวิตที่ดี⁸

สาธารณรัฐประชาชนจีน

วัตถุประสงค์ของการศึกษาของสาธารณรัฐประชาชนจีนก็เพื่อ

1. พัฒนาคุณธรรม สติปัญญา และ ร่างกาย
2. เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์
3. ให้พลเมืองเป็นผู้ที่มีความสามารถทั้งการใช้มือ และ การใช้สมอง⁹

ประเทศญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการศึกษาของชาติไว้อย่างสั้น ๆ คือ

1. เพื่อพัฒนาความเป็นคนญี่ปุ่น
2. เพื่อให้รู้ถึงความก้าวหน้าของวิทยาการใหม่ ๆ ของประเทศทางตะวันตก¹⁰

⁷
Ibid., p. 164.

⁸
Ibid., p. 186.

⁹
Ibid., p. 221.

¹⁰
Ibid., p. 255.

ความมุ่งหมายของการศึกษาไทย

ระบบการศึกษาปัจจุบันของไทย เป็นผลสืบเนื่องมาจากพลัง และ อิทธิพลต่าง ๆ รวมเข้าด้วยกันเป็นเวลาดึกดึกกันมานาน ระบบการศึกษาของไทยตอนต้นนั้นคล้ายคลึงกับโรงเรียนวัดของยุโรปสมัยกลาง โรงเรียนเหล่านั้นมุ่งสอนศาสนา และ ผูกพันอยู่กับวัด หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ชี้ให้เห็นว่าระบบการศึกษาไทยสมัยนั้นไม่มีแบบแผนตายตัว และโรงเรียนก็สอนวิชาการเพียงไม่กี่วิชา ความมุ่งหมายมูลฐานได้แก่การสอนศีลธรรม และ หลักศาสนา และมุ่งให้การศึกษาแก่เด็กผู้ชายเท่านั้น การอาชีพก็ฝึกฝนกันเองภายในครอบครัว เด็กหนุ่มได้รับการอบรมสั่งสอนให้ทำการเพาะปลูก ล่าสัตว์ ต่อสู้ และ ปฏิบัติงานทางช่างฝีมืออันเป็นพื้นฐานทั่วไป เด็กสาวได้รับการอบรมสั่งสอนให้ทำการเพาะปลูกทำงานบ้าน บุตรขุนนางและเจ้านายเท่านั้น ที่ได้รับเรียนในทางศิลปศาสตร์ ซึ่งถือว่าเป็น " การศึกษาชั้นสูง "

การศึกษาในวัดได้ดำเนินติดต่อกันมาเป็นเวลาประมาณ 6 ศตวรรษ จากตอนต้นสุโขทัย(พ.ศ. 1800 - 1920) ถึงสมัยอยุธยา (พ.ศ.1920 - 2310) สมัยธนบุรี (พ.ศ.2310 - 2525) และถึงตอนต้นของสมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ.2325 - 2411)

ในระยะต้นที่กล่าวมานี้ ระบบการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก รัฐบาลกลางไม่ได้มีส่วนในการจัดการศึกษา เพราะถือเสียว่าเป็นหน้าที่ของวัด ดังนั้นพระจึงเป็นผู้รับผิดชอบต่อการจัดการศึกษาแก่ประชาชน

ใน พ.ศ.2414 ได้มีการก่อสร้างโรงเรียนแบบใหม่หลังแรกขึ้นในพระบรมมหาราชวังของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โรงเรียนหลังนี้แตกต่างจากโรงเรียนที่เคยมีมาแต่ก่อน วัตถุประสงค์ของโรงเรียนก็คือการสั่งสอนอบรมเด็กให้มีความรู้ความสามารถพอที่จะเข้ารับราชการได้ โรงเรียนแบบโบราณนั้นมุ่งสอนให้เด็กมีความรู้พออ่านออกเขียนได้และมีความประพฤติดีเป็นส่วนใหญ่ จนกระทั่งปี พ.ศ.2440 เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับจากประพาสทวีปยุโรป ความมุ่งหมายของการศึกษาได้เพิ่มอีกอย่างหนึ่ง คือ เพื่อคัดเลือกบุคคลที่สามารถไปศึกษาในต่างประเทศ ทวีปยุโรป เพื่อช่วยให้งานข้าราชการก้าวหน้ายิ่งขึ้น ซึ่งก็จะเห็นได้ว่าความมุ่งหมายของการศึกษา ก็ยังเน้นเรื่องการเข้ารับราชการอยู่นั่นเอง

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ.2475 ระบบการศึกษาได้เปลี่ยนไปตามระบอบการปกครอง รัฐบาลประชาธิปไตยได้พยายามปรับปรุงการศึกษาอย่างมาก ระบบการศึกษา ได้หันมาเอาใจใส่ต่อการจัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการของบุคคลทั้ง ๆ ที่ความมุ่งหมายใหญ่ ก็มุ่งจะสนองความต้องการของสังคมโดยให้สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจ และ การปกครองของประเทศ ในระหว่างปี พ.ศ.2474 - 2503 ได้มีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติหลายฉบับ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้ ¹¹

แผนการศึกษาชาติ พ.ศ.2475

แผนการศึกษาชาติฉบับนี้ ประกาศใช้เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ.2475 ได้กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาของชาติไว้ดังนี้

1. ความมุ่งหมายแห่งการศึกษาของชาติ คือ ให้พลเมืองทุกคนไม่เลือกเพศ ชาติ ศาสนา ได้รับการศึกษาพอเหมาะแก่อัธภาพของตน คือ พอสมควรแก่ภูมิปัญญา และ ทุนทรัพย์ เพื่อทุกคนได้เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองในทางอาชีพ ซึ่งคนเกิดมาสำหรับการกระทำ
2. เพื่อการอาชีพของตน กุณบุตรกุลธิดาควรได้รับการศึกษาทั้งสามัญและวิสามัญศึกษาทั้งสองฝ่าย ซึ่งกำหนดไว้เป็นชั้น ๆ ตามภูมิปัญญาและทุนทรัพย์
3. เพื่อความสมบูรณ์แห่งพลนิกรสยาม ท่านให้จัดการศึกษาทั้งสามส่วนล้วนพอเหมาะกันคือ
 - (1) จริยศึกษา อบรมให้ให้มีศีลธรรมอันดีงาม
 - (2) พุทธิศึกษา ให้มีปัญญาความรู้
 - (3) พลศึกษา ฝึกหัดให้เป็นผู้มีร่างกายสมบูรณ์¹²

¹¹ กอวางแผนการศึกษา, การมัธยมศึกษา การวางแผนกำลังคน และ การศึกษาในประเทศไทย เอกสารอันคับสอง (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2509), หน้า 1-2.

¹² กรมวิชาการ, เอกสารชุดพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 1 ความเป็นมาของแผนการศึกษาชาติ (พระนคร: โครงการพัฒนาการศึกษา, 2503), หน้า 57.

แผนการศึกษาชาติ พ.ศ.2479

ต่อมารัฐบาลเห็นเป็นการสมควรที่จะปรับปรุงแผนการศึกษาชาติให้เหมาะสมแก่กาลสมัยยิ่งขึ้น โดยมีความมุ่งหมายดังนี้

1. รัฐมีความมุ่งหมายที่จะให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษา เพื่อจะได้ทำหน้าที่พลเมืองตามระบอบรัฐธรรมนูญได้เต็มที่ และ เพื่อทุกคนจะได้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติและตนเองตามหน้าที่
2. เพื่อให้ได้ประโยชน์ตามหน้าที่ กุลบุตรกุลธิดาพึงได้รับการศึกษา ทั้งสองสถาน คือ สามัญกับอาชีวศึกษา
3. เพื่อความสมบูรณ์แห่งการศึกษาทั้งสองสถานนั้น ได้จัดการศึกษา ทั้งสามส่วน คือ
 - (ก) พุทธิศึกษา ให้มีปัญญาความรู้
 - (ข) จริยศึกษา ให้มีศีลธรรมอันดี
 - (ค) พลศึกษา ให้มีร่างกายสมบูรณ์¹³

แผนการศึกษาชาติ พ.ศ.2494

ตามแผนการศึกษาชาติฉบับนี้ได้กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาไว้ดังนี้

1. รัฐมีความมุ่งหมายให้พลเมืองได้รับการศึกษาพอเหมาะแก่อัตภาพเพื่อทุกคนได้เป็นพลเมืองดี มีร่างกายแข็งแรง และ พละนามัยสมบูรณ์ มีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพและจิตใจเป็นนักประชาธิปไตย
2. เพื่อการเป็นพลเมืองดี กุลบุตรกุลธิดาพึงได้รับการศึกษาอยู่ในโรงเรียนจนอายุย่างเข้าปีที่ 15 เป็นอย่างน้อย
3. กุลบุตรกุลธิดา พึงชวนชวหาความรู้และความจักเจนอันเป็นประโยชน์

¹³กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2435 - 2507 (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2507), หน้า 341 - 342.

ต่อการประกอบอาชีพของตนสืบไปภายหน้า

4. ในการจัดการศึกษานั้น ท่านให้จัดการศึกษาทั้งสี่ส่วนล้วนพอเหมาะกัน
คือ

(ก) จริยศึกษา ให้มีวัฒนธรรมอันดีงาม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
ยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตน

(ข) พลศึกษา ให้มีร่างกายแข็งแรงและมีอนามัยสมบูรณ์ กับทั้งมี
น้ำใจเป็นนักกีฬา

(ค) พุทธิศึกษา ให้มีปัญญาความรู้ความสามารถใช้ดุลยพินิจ เกี่ยว
กับการงานโดยทั่วไป

(ง) หัตถศึกษา ให้มีความเคยชินและความขยันหมั่นเพียรในการ
ใช้มือปฏิบัติงาน เพื่อเป็นรากฐานของการประกอบสัมมาอาชีพ¹⁴

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503

ตามแผนการศึกษานี้ได้ระบุนโยบายของการศึกษาของชาติไว้ว่า

1. รัฐมีความมุ่งหมายให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาตามควรแก่ศักยภาพ
เพื่อเป็นพลเมืองดี มีศีลธรรมและวัฒนธรรม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีสุข
ภาพสมบูรณ์ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย มีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพและ
ทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ

2. กุณฑลกุลธิดาพึงได้รับการศึกษาอยู่ในโรงเรียนจนอายุ 15 ปีบริบูรณ์
เป็นอย่างน้อย

3. กุณฑลกุลธิดาพึงชวนชวหาความรู้และประสบการณ์อันจะเป็นประ-
โยชน์แก่การงานสืบไปภายหน้า

4. ในการจัดการศึกษานั้น ให้จัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการของ

¹⁴ "คู่มือที่แล้ว", หน้า 364.

สังคมและบุคคลโดยให้สอดคล้องกับแผนเศรษฐกิจและแผนปกครองประเทศ เช่น จัด
ใหม่

(ก) จริยศึกษา ให้มีศีลธรรมและวัฒนธรรม มีหิริโอตตัปปะ เห็น
แก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตน

(ข) พลศึกษา ให้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางกายและทางจิต กับทั้งมี
น้ำใจเป็นนักกีฬา

(ค) พุทธิศึกษา ให้มีความรู้ วิชาการ ปัญญา เพื่อการดำรงชีวิต
โดยทั่วไป

(ง) หัตถศึกษา ให้มีกိณีสัยและความขยันหมั่นเพียรในการใช้มือ
ปฏิบัติงาน เพื่อเป็นรากฐานของการประกอบสัมมาอาชีพ¹⁵

ความมุ่งหมายของการมัธยมศึกษา

การวิจัยนี้มุ่งที่จะศึกษาความมุ่งหมายของการมัธยมศึกษา หลักฐานที่แสดงถึงความมุ่งหมายของ
การมัธยมศึกษาที่แน่นอนได้แก่ความมุ่งหมายที่กล่าวไว้ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.2471 หลักสูตร
มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พ.ศ.2493 หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ.2498 และ หลักสูตร
มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พ.ศ.2503 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.2471

ตามหลักสูตรฉบับนี้ได้แถลงความมุ่งหมายไว้ว่า

002369

1. ให้นับถือเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อให้วิชาหนังสือเป็นเครื่องทำให้ปัญญาแตกฉาน และเกิดความรู้กว้างขวาง
3. ให้มีความรู้ความเข้าใจในภาษาต่างประเทศ สามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์

¹⁵กระทรวงศึกษาธิการ, เอกสารการศึกษามัธยมศึกษา 6 แผนการศึกษาแห่งชาติ (พระนคร :
โรงพิมพ์ รสพ., 2504).

4. ฝึกให้เข้าใจวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา
5. ให้ความรู้ความเป็นมาของประเทศไทย
6. ให้ความรู้เรื่องราวเกี่ยวกับประเทศใกล้เคียง และมีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับประเทศมหาอำนาจ
7. ฝึกให้รู้จักวิธีแก้ปัญหาในการคิดคำนวณ รู้จักใช้ความคิดตามลำดับเหตุผล
8. ฝึกให้มีความรู้ความเข้าใจหลักทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์
9. ให้มีความเข้าใจในสิ่งแวดล้อม ปรัชญาการทางธรรมชาติและ หลักการทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน
10. เพื่อให้มีร่างกายสมบูรณ์ และมีใจรักการกีฬา¹⁶

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พ.ศ. 2493

ในระหว่างปี พ.ศ. 2490 ถึง 2493 ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรอีกครั้งหนึ่ง ซึ่ง
เป็นความพยายามที่จะปรับการศึกษาให้เข้ากับสภาพการของโลกภายหลังมหาสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่ง
ได้กำหนดความมุ่งหมายของการมัธยมศึกษาไว้ดังนี้

1. ฝึกให้มีความนับถือเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา กับได้ปฏิบัติกิจพิธีตามประเพณีนิยม
2. มุ่งในทางปฏิบัติให้มีกริยามารยาทเรียบร้อย
3. อบรมให้มีความงามความดีในอุปนิสัย
4. ให้ความรู้เกี่ยวกับหน้าที่ต่อโรงเรียน ครอบครัว และ ประชาคม
5. ให้ความรู้หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อชาติพระมหากษัตริย์ และ รัฐธรรมนูญ
6. ให้ความรู้หนังสือเป็นเครื่องทำให้ปัญญาแตกฉาน และ ให้เกิดความรู้กว้างขวางยิ่งขึ้นไปในภายหน้า โดยถือเอาหนังสือ และ การอ่านเป็นครูสืบไป
7. ให้ความรู้ภาษาต่างประเทศเพื่อเป็นรากฐานสำหรับการเรียนเพิ่มเติม และ เพื่อ

¹⁶ กระทรวงธรรมการ, หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2471 (พระนคร: โรงพิมพ์กรมตำรา, 2471)

- ช่วยการศึกษาวิชาอื่น ๆ
8. ฝึกให้มีสมาธิความแม่นยำ ความละเอียดถี่ถ้วน ความรวดเร็ว ความคิดตามลำดับ เหตุผล ความมั่นใจ และ ฝึกให้เคยชินต่อการผจญและการแก้ปัญหา
 9. ให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในทางปฏิบัติ และ เป็นพื้นฐานของการศึกษาในชั้นสูงต่อไป
 10. ให้มีความสนใจและสังเกตธรรมชาติที่แวดล้อมตนอยู่
 11. ให้รู้ถึงเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศไทย รู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรในประเทศ ส่งเสริมการบำรุงรักษาและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้ได้ประโยชน์ยิ่งขึ้น
 12. ให้รู้เรื่องความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศใกล้เคียง
 13. ให้รู้จักบ้านเมืองไทยว่าเป็นมาอย่างไร เพื่อให้เกิดความรักบ้านเกิดเมืองนอน และทำนุบำรุงให้เจริญถาวร
 14. ให้รู้เรื่องของชาติใกล้เคียง และ ชาติมหาอำนาจที่มีการติดต่อกับประเทศไทย
 15. ปลูกฝังนิสัยให้รักษานาม譽 และ ปฏิบัติตนให้แข็งแรง นึกถึงความปลอดภัยของตนเองและของผู้อื่น
 16. ฝึกให้มีนิสัยรักความสวยงามและความละเอียดประณีต
 17. ให้เพลิดเพลินรำเริงและรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
 18. ฝึกให้มีนิสัยรักการทำงาน มีความริเริ่ม และสนใจในการประดิษฐ์
 19. อบรมให้รู้ความสำคัญของหมู่คณะ และ ให้รู้จักหน้าที่ของตนในการปฏิบัติร่วมกับผู้อื่น
 20. อบรมให้มีใจรักการกีฬาที่มีระเบียบ
 21. ให้รู้ถึงสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทย และ ความจำเป็นที่จะต้องช่วยกันส่งเสริมฐานะของคนไทย และ ประเทศไทยในทางเศรษฐกิจ
 22. ให้รู้หน้าที่ในฐานะเป็นประชากรของโลก¹⁷

¹⁷ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พ.ศ. 2493 (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2493)

หลักสูตร เตรียมอุดมศึกษา พ.ศ.2498

ในปี พ.ศ.2498 ได้มีการเปลี่ยนแปลงเฉพาะหลักสูตรของ เตรียมอุดมศึกษา มูลเหตุที่เปลี่ยนนั้นเป็นเพราะเหตุว่า ชั้นเตรียมอุดมศึกษาภายหลังห้าปีเป็นเตรียมอุดมศึกษาอย่างแท้จริงไม่มีนักเรียนเป็นจำนวนไม่น้อยซึ่งเมื่อจบเตรียมอุดมศึกษานี้แล้วก็มิได้มีโอกาสเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัย ได้ไปทำงานประเภทต่าง ๆ อีกนัยหนึ่งเตรียมอุดมศึกษากลับไปเป็นชั้นมัธยมบริบูรณ์เช่นเดียวกับสมัย ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง หลักสูตรที่ตีความมุ่งหมายเพื่อต่อมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะจึงไม่เหมาะสม อีกประการหนึ่ง โอกาสที่จะศึกษาต่อถึงชั้นเตรียมอุดมศึกษานี้มีมากกว่าแต่ก่อน นักเรียนที่แม้ จะมีเขาวัวก็พยายามจะเข้าศึกษาในระดับนี้ จึงจำเป็นต้องปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับระดับสติปัญญาและความถนัดของเด็กเหล่านี้ 18

สาระสำคัญของความมุ่งหมายของหลักสูตรฉบับนี้มีดังนี้

1. เพื่อให้การศึกษาเป็นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการศึกษาในชั้นสูงต่อไป
2. เพื่อสำรวจความถนัดของเด็กแต่ละคน
3. ให้ความซาบซึ้งในสุนทรียภาพของวรรณคดีไทย
4. ส่งเสริมในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากหนังสือประเภทต่าง ๆ
5. ให้สามารถใช้ภาษาไทยเป็นสื่อในการติดต่อ
6. ให้สามารถใช้ภาษาต่างประเทศให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และเป็นพื้นฐานในการเรียนต่อได้
7. ให้ความรู้พื้นฐานในการศึกษาวิชาคณิตศาสตร์ชั้นสูง และ วิชาที่ต้องการใช้คณิตศาสตร์
8. ฝึกให้มีความสังเกต
9. ให้อุตุนถึงความเป็นมาของโลก และ มนุษย์ ตลอดจนการประกอบอาชีพ

18 กรมวิชาการ, เอกสารชุกพัฒนาทางการศึกษา ฉบับที่ 2 ความเป็นมาของหลักสูตรสามัญศึกษา (พระนคร : โครงการพัฒนาการศึกษา, 2504), หน้า 50.

10. ให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของชาติไทย ตลอดจนความสัมพันธ์กับต่างประเทศ
11. ให้ความรู้ความเข้าใจความเป็นมาในอดีต ทางสังคม ทางวัฒนธรรม และ สภาพปัจจุบันทางการเมืองของชาติต่าง ๆ
12. ให้เป็นผู้มีศีลธรรมอันดี และ เลื่อมใสในศาสนา
13. ให้ความรู้เบื้องต้นในทางเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน
14. ให้รู้ทฤษฎีและหลักเบื้องต้นของวิทยาศาสตร์และ นโยบายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน
15. เพื่อเตรียมตัวออกไปประกอบอาชีพตามควรแก่ศักยภาพ
16. ให้ความซาบซึ้งในศิลปะ และรู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
17. ฝึกให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์¹⁹

หลักสูตรมัธยมศึกษา พ.ศ. 2503

ตามหลักสูตรปัจจุบัน พ.ศ. 2503 ได้กำหนดความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. ให้ความเจริญทางจินตนาการ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. ให้สามารถใช้ภาษาไทยเป็นสื่อในการติดต่อ และ เป็นเครื่องช่วยในการประกอบอาชีพ
3. ให้ความรู้ภาษาไทยเพียงพอที่จะศึกษาต่อ หรือ สำหรับค้นคว้าด้วยตนเองได้
4. ให้ความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะ และ สุนทรียภาพของวรรณคดีไทย และ เกิดความรู้สึกรักที่จะเชิดชูและทำนุบำรุงภาษาไทย
5. เพื่อความเจริญในทางความรู้และสติปัญญาของผู้เรียน
6. เพื่อให้มีพื้นฐานในการที่จะศึกษาในชั้นสูงต่อไป
7. เพื่อให้มีความเข้าใจในวัฒนธรรมของชนชาติซึ่งเป็นเจ้าของภาษาตามสมควร

¹⁹ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. 2498 (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2498)

8. ให้มีความรู้ความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม
9. ให้มีความรู้ความเข้าใจความเป็นมาในอดีต ทางสังคม ทางวัฒนธรรม และสภาพปัจจุบันทางการเมืองของชาติต่าง ๆ
10. ให้เข้าใจซาบซึ้งในคุณค่าของศีลธรรมและวัฒนธรรม และ ปฏิบัติตามด้วยความจริงใจ
11. ให้มีความรู้ความเข้าใจในความสัมพันธะหว่างมนุษย์ กับการผลิต การบริโภคและการสงวนทรัพยากรของสังคม
12. ให้รู้จักเคารพสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น โดยไม่คำนึงถึง เชื้อชาติ ศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคล ตลอดจนสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบ ซึ่งพลเมืองแต่ละคนพึงมีต่อประเทศชาติของตนและสังคมประชาธิปไตย
13. ให้รู้จักเหตุผล เข้าใจหลักการและระเบียบวิธีในการแก้ปัญหา และ รู้จักประเมินผล
14. ใ้ใหม่ที่ค้นคิดทางวิทยาศาสตร์
15. ให้รู้จักสงวนทรัพยากรธรรมชาติ
16. ให้สามารถนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปช่วยสร้างสุขภาพ สวัสดิภาพ ความเป็นอยู่ทางสังคม และ ตนเอง
17. ให้มีความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ
18. เพื่อฝึกฝนให้มีทักษะ สมาธิ การสังเกต และความคิดตามลำดับเหตุผล ความมั่นใจ ตลอดจนแสดงความรู้สึกนึกคิดนั้นออกมาเป็นระเบียบ ง่าย สั้น และ ชัดเจนมีความประณีต ละเอียดถี่ถ้วน
19. ส่งเสริมพัฒนาการทางกาย ทางจิต อารมณ์ และ สังคม
20. เพื่อรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
21. ส่งเสริมความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตรวมอยู่ในสังคมด้วยดี
22. ปลูกฝังนิสัยให้เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

23. ส่งเสริม ให้รู้จักหน้าที่รับผิดชอบต่อสวัสดิภาพของชุมชน ด้วยการร่วมมือช่วยเหลือ และ ป้องกัน
24. เพื่อให้เกิดความเข้าใจและนิยมชมชื่นในศิลปประจำชาติและศิลปะสากล
25. เพื่อสำรวจความถนัดและความสนใจของเด็กในศิลปแขนงต่าง ๆ เพื่อจะได้เป็นแนวทางที่จะส่งเสริมให้ศึกษาต่อไปในการฝึกหัดเป็นอาชีพให้เหมาะสม
26. เพื่อเตรียมตัวออกไปประกอบอาชีพได้ตามควรแก่อัถภาพ
27. เพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจและรู้คุณค่าของสังคม เศรษฐกิจ ในระบอบประชาธิปไตย
28. เพื่อสำรวจว่ามีความสนใจและความถนัดในด้านธุรกิจ
29. เพื่อพัฒนาบุคคลิกภาพที่เหมาะสมสำหรับวงการธุรกิจและสังคม²⁰

ข้อเขียนของนักการศึกษาไทยเกี่ยวกับความมุ่งหมายของการศึกษา

ดร. หนู แสงทักดิ์ ได้เขียนเกี่ยวกับความมุ่งหมายของการศึกษาไทยในปัจจุบันไว้ว่าการศึกษาไทยในปัจจุบันสนองความต้องการของเด็ก และ เยาวชน และให้มีชีวิตอยู่ในสังคมโดยสมบูรณ์ ให้ส่งเสริมความเป็นระเบียบของสังคม และ ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของประเทศ ดังต่อไปนี้

1. ให้มีความชำนาญในการใช้ภาษาไทย คือ การอ่าน เขียน พูด และ ฟังภาษาไทย และสามารถใช้ตัวเลขในการ บวก ลบ คูณ หหาร ได้ตามลำดับชั้นการศึกษา และ ให้มีความรู้ภาษาอื่น ๆ ที่จำเป็น
2. ให้มีความรู้ความเข้าใจในวิทยาศาสตร์ เข้าใจอิทธิพลของวิทยาศาสตร์ที่มีต่อ มวลมนุษยชาติ เข้าใจข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับธรรมชาติของโลก และ ธรรมชาติของคน
3. ให้มีความคิดอย่างมีเหตุผล ค้นคว้าหาเหตุผลและข้อเท็จจริง รู้จักใช้ความคิด และ แสดงเหตุผลของตนเอง รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักการเลือกและการตัดสินใจ
4. ให้รักษาสถาบันของชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์ เข้าใจสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ

²⁰กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรมัธยมศึกษาคอนต้นและตอนปลาย พ.ศ. 2503 (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2503)

ชอบของประชาชนในสังคมประชาธิปไตย มีความซื่อตรงต่อหน้าที่ และ มีความเอาใจใส่ที่จะปฏิบัติความ
ภาระข้อผูกพันที่มีต่อสังคม และ ยึดมั่นในความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวของชาติ

5. ให้มีความซาบซึ้งในคุณค่าของจริยธรรม ศีลธรรม กฎหมาย และระเบียบประเพณีที่ดีงาม
ของชาติ ให้รู้สึกมีความภาคภูมิใจที่เกิดมาเป็นคนไทย รักษาความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวของชาติ และ
รักษามรดกวัฒนธรรมของไทยไว้มิให้เสื่อมสูญ

6. ให้รู้จักสร้างความเป็นมิกແມ່ນຂອງครอบครัวเป็นส่วนหนึ่งของสังคมส่วนรวม มีความรับผิดชอบ
ต่อครอบครัว และ ให้การศึกษาอบรมแก่เด็กเพื่อเป็นประชาชนที่ดี

7. ให้มีความร่วมมือกับหมู่คณะ รู้จักแพ้ ชนะ และ อภัย เห็นอกเห็นใจผู้อื่น เข้าใจความ
แตกต่างของบุคคลในเรื่องความรู้ความสามารถ ความคิดเห็น ความเชื่อถือ และ การอาชีพ นับถือสิทธิ
และเกียรติศักดิ์ของผู้อื่น

8. ให้เข้าใจโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไทย ให้ทุกคนประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่งรู้จัก
จัดการทรัพย์สินอย่างถูกต้อง ตระหนักถึงความสำคัญของการเกษตรกรรม พาณิชยกรรมและ อุตสาหกรรม
และรู้จักประหยัดและใช้จ่ายทรัพย์สินในทางที่ควร มีความเข้าใจในคุณค่าที่ได้รับในฐานะ ผู้บริโภค
และผลที่จะตามมาทางด้านเศรษฐกิจของชาติ

9. ให้เข้าใจถึงการผลิตในแต่ละท้องถิ่นและของชาติ เพื่อประโยชน์ในทางเสริมสร้างสิ่ง
มีนัยทางเศรษฐกิจ รู้จักบทบาทและหน้าที่ของบุคคลผู้ทำงานประกอบอาชีพต่าง ๆ เข้าใจความเหมาะสม
ของแต่ละบุคคลทางด้านการความสามารถ ทักษะ และโอกาสในการประกอบอาชีพ และ ฐานะอาชีพสำ
ขาต่าง ๆ เพื่อเลือกให้เหมาะสมกับตน ให้มีความรู้วิชาชีพเพื่อเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ และ
มีความริเริ่ม มีทัศนคติและกิจนิสัยในการประกอบอาชีพ ตามภาระข้อผูกพันที่มีต่อสังคม

10. ให้รู้จักซาบซึ้งในคุณค่าของความงามทางด้านศิลปะและธรรมชาติ ความไพเราะของ ดน
ตรี นาฏศิลป์ และ วรรณคดี และให้สามารถแสดงออกได้อย่างถูกต้องตามความสามารถและ ความถนัด
ทั้งนี้ให้คนไทยรู้จักและส่งเสริมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย อันเป็นเครื่องแสดงถึง ความ
เจริญก้าวหน้าทางวัฒนธรรมของชาติไทย

11. ให้มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ให้มีความเข้มแข็ง ออกทน มีกบิນຕອກກ ແກ້
ไขและฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำรงชีพ และการปฏิบัติหน้าที่การงานตามที่ได้รับมอบหมาย ให้รู้

จักมีความเข้าใจจิตวิทยาในชีวิตประจำวัน เพื่อปรับตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ใ้รู้จักควบคุมสติอารมณ์ และมีสติสัมปชัญญะ ใ้รู้จักการกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจความปลอดภัยและการใช้กำลังร่างกายอย่างแคล่วคล่อง ส่งเสริมกีฬาสากล กีฬาประจำชาติ และการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ทั้งเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม²¹

ดร.ปวย อึ้งภากรณ์ กล่าวว่าการศึกษาคควรมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อที่จะอบรมนักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่ดี มีความสัจย์สุจริต มีศีลธรรม เป็นพลเมืองดี มีความคิดชอบ ทำชอบ ประพฤติชอบ
2. ควรจะอบรมนักเรียน รวมทั้งนักศึกษามหาวิทยาลัยใ้รู้จักใช้ความคิด รู้จักบำรุงสติปัญญาใ้เจียบแหลม เพื่อชำระวิชาการใ้แตกฉานและลึกซึ้ง นำมาใช้เป็นประโยชน์ แก่ตนและแก่ประชาคม
3. ฝึกนักเรียนใ้สามารถมีความรู้สำหรับใ้ประกอบสัมมาอาชีพ เลี้ยงชีวิตของตนและครอบครัวโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น²²

ดร.สาโรช บัวศรี และคณะใ้ทำการศึกษาถึงวัตถุประสงค์ของการมัธยมศึกษาไทย ใ้เสนอแนะไว้ดังมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ใ้เป็นผู้ที่มีสุขนิสัยอันดีทั้งทางกายและทางจิต
2. ฝึกใ้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล และสามารถแสดงความคิดเห็นของตนออกมาใ้ผู้อื่นเข้าใจได้ สามารถอ่านและฟังอย่างเข้าใจ
3. ใ้มีความซาบซึ้งในสุนทรียภาพ
4. ใ้มีความเข้าใจในวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ความสำคัญของวิทยาศาสตร์ ที่มีต่อชีวิตมนุษย์ และรู้เรื่องราวข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ เกี่ยวกับธรรมชาติของโลกและมนุษย์
5. ฝึกใ้มีทักษะ ความเข้าใจ และทัศนคติในการประกอบอาชีพ และใ้มีความขยัน

²¹สำนักงานวางแผนการศึกษา, ประมวลบทความการวางแผนการศึกษา อดัฉบับที่ 13 (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2511), หน้า 267-269.

²²"คู่มือหลงทีแล้ว", หน้า 12.

หมั้นเพียร ให้มีประสบการณ์ในก้นทักษะและความรู้เกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ

6. ให้เป็นผู้ที่สามารถในการใช้จ่ายทรัพย์สินอย่างประหยัดและเหมาะสม
7. ต้องเป็นผู้ที่รู้จักรักษาไว้ซึ่งสถาบันครอบครัว ศาสนา และ พระมหากษัตริย์
8. ให้เป็นผู้ที่รู้จักสิทธิ หน้าที่ และ ความรับผิดชอบของตนเองที่มีต่อสังคมประชาชาติไทย และ ปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน และ ของประเทศ
9. ให้เป็นผู้ที่มีศีลธรรม คุณธรรม รักความยุติธรรม มีความรักชาติ รักษาความมั่นคงและการอยู่รวมกัน
10. ให้เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่ดี มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย รู้จักความเป็นผู้นำ และการให้ความร่วมมือ
11. เป็นผู้ที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ
12. ให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อสร้างไว้ซึ่ง อีสรภาพ ความสงบสุข และ ความก้าวหน้า
13. เป็นผู้ที่รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์²³

การวิเคราะห์ความมุ่งหมายของการศึกษา

จากความมุ่งหมายที่ได้เสนอไปแล้ว สามารถสรุปความมุ่งหมายของการศึกษาได้เป็น 4 ด้านคือ

1. ด้านความรู้
2. ด้านสังคม
3. ด้านส่วนตัว
4. ด้านอาชีพ

1. ด้านความรู้ เป็นความมุ่งหมายที่ต้องการให้ผู้เรียน

- 1.1 มีความรู้พื้นฐานเพื่อการเรียนในระดับสูงขึ้น
 - 1.2 มีความรู้รอบตัว ได้แก่ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่าง ๆ
 - 1.3 มีความสามารถในการแก้ปัญหา
 - 1.4 มีความสนใจใฝ่หาความรู้
2. กานสังคม เป็นการให้การศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมี
- 2.1 ความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้แก่การรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
 - 2.2 ความสัมพันธ์กับชุมชน โดยการรู้จักบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม
 - 2.3 ความสัมพันธ์กับชาติบ้านเมือง ได้แก่การมีความรักชาติ ประพฤติตนสมเป็นพลเมืองดีของชาติตามวิถีทางประชาธิปไตย
 - 2.4 ความสัมพันธ์กับโลก ได้แก่การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวของประเทศเพื่อนบ้านและประเทศอื่น ๆ
3. กานส่วนตัว เป็นการให้การศึกษาเกี่ยวกับ สุขภาพอนามัย อารมณ์ จริยศาสตร์ และสุนทรียศาสตร์
- 3.1 สุขภาพอนามัย ได้แก่การเป็นผู้มีสุขนิสัยอันดี และมีพลานามัยดี
 - 3.2 อารมณ์ ได้แก่การเป็นผู้ที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีความรับผิดชอบ และมีระเบียบวินัยดี
 - 3.3 จริยศาสตร์ ให้เป็นผู้รู้จักปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม
 - 3.4 สุนทรียศาสตร์ ได้แก่การรู้จักแสวงหาความเพลิดเพลินในทางที่เหมาะสม มีความซาบซึ้งในศิลปะ
4. กานอาชีพ เป็นความมุ่งหมายที่ต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับ
- 4.1 ความสนใจต่ออาชีพ ได้แก่มีความสามารถในการเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสม

- 4.2 การใช้จ่ายทรัพย์สิน ให้เป็นรู้จักประหยัดและใช้ทรัพย์สินในทางที่เหมาะสม
- 4.3 งานภายในบ้านและครอบครัว ได้แก่การทำงานบ้านและส่งเสริมเศรษฐกิจภายในครอบครัว
- 4.4 การเตรียมตัวเพื่ออาชีพ ได้แก่การรู้จักฝึกฝนตนเอง มีความขยันหมั่นเพียร มีความสามารถในการทำงานซึ่งเป็นรากฐานในการประกอบอาชีพ

24

Q - methodology

การเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยนี้ ได้ใช้วิธี Q - methodology เก็บรวบรวมข้อมูลนั้น จึงใคร่ขอกล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับ Q - methodology ไว้ดังนี้

Q - methodology เป็นชื่อของวิธีการทางจิตวิทยาที่ วิลเลียม สตีเฟนสัน (William Stephenson)²⁵ เป็นผู้คิดขึ้น สตีเฟนสันกล่าวว่า Q-methodology สามารถใช้วัดพฤติกรรม ของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เช่น การระลึกถึงประสบการณ์ในอดีต การนึกคิดที่สะท้อนจากประสาท การถกวิจารณ์งาน²⁶ เป็นต้น Q-methodology นี้สามารถนำไปใช้ในการวัดทางจิตวิทยาสังคม (Social-Psychology) self-psychology มุคคลิกภาพ และ อื่น ๆ ได้

ศัพท์ที่นำมาใช้เกี่ยวกับ Q-methodology คือ

²⁴

Fred N. Kerlinger, Foundations of Behavior Research (New York : Holt, Reinhart and Winston, Inc., 1966), pp. 581-598.

²⁵

William Stephenson, The Study of Behavior: Q-Technique and It's Methodology (Chicago: The University of Chicago Press, 1964)

²⁶

Ibid., p. 68.

Q - technique

Q - Sort

Q-technique เป็นการนำเอา Q-methodology ไปใช้ ซึ่งมักจะได้แก่การจัดเลือกและเรียกการจัดเลือก (sorting) นี้ว่า Q-Sort

Q-technique เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการจัดอันดับความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ และมีการ กำหนดค่าอันดับเป็นตัวเลข (Weight) เพื่อการคำนวณในทางสถิติ ด้วยวิธีการนี้ เราอาจหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล กลุ่มกับกลุ่ม หรือระหว่างตัวประกอบหลาย ๆ ตัวได้

ในการให้จัดอันดับความสำคัญของวัตถุประสงค์หรือเกณฑ์ต่าง ๆ มีวิธีการดังนี้

1. พิมพ์ข้อความที่ต้องการให้ผู้ตอบจัดอันดับความสำคัญลงในบัตร
2. ในกรณีที่บัตรมากอาจไม่สะดวกในการจัด วิธีทำให้ง่ายขึ้นคือ จัดบัตรเป็นกอง ๆ ตามความสำคัญแล้วแต่เกณฑ์ที่ตั้งไว้ในการทำกรวิจัยครั้งหนึ่ง ๆ
3. ในการจัดอันดับมักจะเรียงจากอันดับที่เห็นควมมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด
4. กำหนดค่าคะแนนให้แก่อันดับต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการคำนวณทางสถิติ

วิธีการสร้างข้อความมีอยู่ 2 แบบ

1. Unstructured Q-Sort ได้แก่การรวบรวมข้อความโดยไม่คำนึงถึงตัวแปร หรือ วัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจง แต่พยายามจัดข้อความให้มีลักษณะเป็นไปในทางเดียวกัน ด้วยวิธีการนี้ จะต้องสร้างข้อความให้มาก ๆ แล้วจึงสุ่มตัวอย่างเอาตามที่ต้องการ วิธีนี้ใช้กันแพร่หลายมาก

2. Structured Q-Sort เป็นวิธีการจัดทำข้อความโดยอาศัยทฤษฎี หรือ สมมุติฐาน ที่ตั้งขึ้น Q-Sort ชนิดนี้มักใช้เพื่อทดสอบ "ทฤษฎี" หรือ "สมมุติฐาน" ซึ่งอาจมีตัวแปรเพียงตัวเดียว หรือมากกว่าหนึ่งตัวขึ้นไปก็ได้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ Q-technique เช่นเดียวกัน-- แต่ได้ดัดแปลงลักษณะการเสนอข้อความในการเลือก กล่าวคือ แทนที่จะพิมพ์ข้อความลงในบัตรและ จัดบัตรเหล่านั้นออกเป็นกอง ๆ ตามความสำคัญ ผู้วิจัยได้จัดพิมพ์ข้อความทั้งหมดที่ต้องการให้ผู้ตอบเลือก ลงในแบบสอบถามความคิดเห็น ทั้งนี้เป็นการดัดแปลงเพื่อให้เหมาะสมแก่สภาพของการส่งและการเก็บ

รวบรวมข้อมูล อีกทั้งผู้ตอบจะตอบได้สะดวกขึ้น

เพื่อทดสอบว่า เครื่องมือที่โครงสร้างขึ้นนั้นมีความเชื่อถือได้มากน้อยเพียงไร ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือไปทดสอบกับครูในสถาบันฝึกหัดครูแห่งหนึ่งและครูมัธยมอีกแห่งหนึ่ง แล้วนำมาคำนวณหาความเชื่อถือได้ปรากฏว่าสหสัมพันธ์ของความเชื่อถือได้เท่ากับ 0.9386 ซึ่งแสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อถือได้สูง

งานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

ในปี ค.ศ.1959 ลอเรนซ์ คัมเบิลดูเอม คาวนี่ (Lawrence Wm. Downey)²⁶ ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ เกี่ยวกับภาระกิจของการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัยไว้ดังนี้ คือ

1. ความมุ่งหมายของการศึกษาของประเทศไทยมีเป้าหมายอย่างไรบ้าง
2. เพื่อสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความมุ่งหมายของการศึกษา

ในการนี้ คาวนี่ ได้ทำการสำรวจและวิเคราะห์ความมุ่งหมายของการศึกษาในสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และได้ใช้ Q-Sort เก็บรวบรวมข้อมูลสอบถามความคิดเห็นชาวอเมริกา ผลของการวิจัยมีดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการศึกษาของสหรัฐอเมริกาสรุปได้ 4 ด้าน คือ
 - 1.1 ด้านความรู้ ได้แก่การที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐาน สามารถนำความรู้ ที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน รู้จักการแก้ปัญหาและมีความใฝ่ใจในการแสวงหาความรู้
 - 1.2 ด้านสังคม ต้องการให้ผู้เรียนได้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี มีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ และเห็นความสำคัญของความร่วมมือระหว่างชาติ
 - 1.3 ด้านส่วนตัว เป็นความมุ่งหมายที่ต้องการให้ผู้เรียนมีสุขภาพดี ทั้งทางกายและทางจิต มีจรรยาบรรณที่ดีงาม และ รู้จักใช้เวลาว่าง ให้เป็นประโยชน์
 - 1.4 ด้านอาชีพ ได้แก่การฝึกฝนให้ผู้เรียนสนใจในงานอาชีพ รู้จักเตรียมตัวเพื่ออาชีพ รู้จักใช้จ่ายทรัพย์สินในทางที่เหมาะสม

2. ในส่วนที่เกี่ยวกับความคึกเหินของคนอเมริกันเกี่ยวกับความมุ่งหมายของการศึกษาประชาชนทั้งที่เป็นนักการศึกษาและไม่ใช่ นักการศึกษาเห็นว่า การให้การศึกษาคควร เน้นแก่นความรู้มากที่สุดและ กำนัสังคมได้รับการพิจารณาว่ามีความสำคัญน้อยกว่าค่านอื่น ๆ

ในปีค.ศ.1968 ราล์ฟ คัมเบิลยู ไทเลอร์ (Ralph W. Tyler)²⁷ ได้ทำการศึกษา เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของโรงเรียนในอเมริกา ผลปรากฏว่าในสมัยเริ่มแรกนั้น วัตถุประสงค์ของการ ให้ การศึกษาแก่ประชาชนอเมริกันมีอยู่ 2 ประการ คือ เพื่อพัฒนาความสามารถของแต่ละบุคคล และ เพื่อ ให้ประชาชนอเมริกันสามารถอ่านออกเขียนได้

ในปัจจุบัน วัตถุประสงค์ของการให้การศึกษได้เพิ่มขึ้นจากเดิม คือ

1. เพื่อยกระดับของสังคม
2. เพื่อเตรียมตัวในค่านอาชีพ
3. ให้เป็นผู้ที่มีความเข้าใจในการเลือกซื้อของอุปโภคบริโภค
4. ให้เป็นผู้รู้จักแสวงหาความรู้
5. ให้เป็นผู้ที่มีความสนใจในการศึกษาเพิ่มเติม

ในปี ค.ศ.1968 Richard Michael Carrabine²⁸ แห่งมหาวิทยาลัยลินเคินา ได้ทำ การวิจัยโดยมุ่งวิเคราะห์ข้อความทางปรัชญาการศึกษาและวัตถุประสงค์ของกลุ่มโรงเรียนที่คัดเลือกจาก North Central Association พิจารณาในค่าน

1. ภาษาที่ไรวาคชัดเจนพอที่จะเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนได้หรือไม่
2. ข้อความปรัชญาทางการศึกษาของโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ต่างกันหรือไม่
3. เพื่อหาวิธีการในการที่จะเขียนข้อความปรัชญาของโรงเรียนให้มีคุณค่า ในเวลา

27

Educational Administration Abstracts, (Vol.4, No. 2 Fall, 1969) p.57.

28

Dissertation Abstracts, (Vol. 29 April, 1969) p. 3318-A.

วิธีดำเนินการ

มีโรงเรียน 69 โรงในจำนวน 75 โรง ใน North Central Association มี 19 รัฐ ที่ให้ความร่วมมือในการกรอกข้อความต่อไปนี้

1. เอกสารเกี่ยวกับปรัชญาและวัตถุประสงค์ของโรงเรียน
2. รายละเอียดเกี่ยวกับโรงเรียน และ ชุมชน
3. รายละเอียดเกี่ยวกับโปรแกรมการสอน

การวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาข้อความปรัชญาและวัตถุประสงค์ของโรงเรียน 25 โรง ในมลรัฐอินเดียนา ซึ่งเป็นสมาชิกของ North Central Association ได้ศึกษาและวิเคราะห์เอกสารที่ได้จากโรงเรียนต่าง ๆ ส่งมา และได้แปลข้อมูลออกมา พอสรุปผลได้ดังนี้

ผลจากการวิเคราะห์

1. โรงเรียนส่วนมากมีความเห็นพ้องกับข้อความต่อไปนี้
 - 1.1 เพื่อพัฒนาเอกลักษณ์บุคคล
 - 1.2 เพื่อความเป็นพลเมืองดีในระบอบสังคมประชาธิปไตย
 - 1.3 เพื่อการดำรงชีวิต
 - 1.4 มีความเสมอภาคทางการศึกษา
 - 1.5 โปรแกรมการศึกษาตั้งอยู่บนรากฐานของความคิดแบบประชาธิปไตย
2. สาระสำคัญของวัตถุประสงค์ทางการศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับการเลือก สอดคล้องกับบัญญัติเจ็ดประการทางการศึกษา (The Seven Cardinal Principles of Education)
3. ปรัชญาและวัตถุประสงค์ทางการศึกษาเมื่อแยกตาม ห้องที่ ประเภทของโรงเรียนแล้ว จะแตกต่างจากของโรงเรียนรัฐบาล
4. ปรัชญาและวัตถุประสงค์ทางการศึกษาของโรงเรียนที่มีใจโรงเรียนรัฐบาลนั้น

เฉพาะ และ เป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนมากกว่า

5. มีหลักฐานไม่เพียงพอที่จะตัดสินว่าวิธีการใดที่พอที่จะใช้ในการเขียนปรัชญาและวัตถุประสงค์ทางการศึกษา

6. มีองค์ประกอบที่เด่นชัดที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญา วัตถุประสงค์ทางการศึกษา และ ประเภทของกิจกรรมของโรงเรียน

และในปี ค.ศ.1968 Leslie Leroy²⁹ แห่งมหาวิทยาลัย Alabama ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติของครูที่มีต่อวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยมีความมุ่งหมายว่า ทัศนคติของครูที่มีต่อการศึกษาย่จะเปลี่ยนแปลงหรือไม่ โดยเปรียบเทียบระยะระหว่างก่อนเข้าร่วมในการอบรมและหลังจากการที่อบรมแล้วหนึ่งปี

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ Q-Sort และกลุ่มตัวอย่างได้แก่นักการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม การวัดทัศนคติได้ทำก่อนการเข้าร่วมอบรมและหลังการอบรม

ผลของการวิจัยปรากฏว่า ทัศนคติของครูที่มีต่อวัตถุประสงค์ของการศึกษาเปลี่ยนแปลงได้

เมื่อ พ.ศ.2512 นาย ประยูร อาษานาม³⁰ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูประถมและครูในสถาบันฝึกหัดครูเกี่ยวกับความมุ่งหมายของการประถมศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ Q-Sort

ผลของการวิจัยปรากฏว่า ครูทั้งสองฝ่ายมีความเห็นว่าการจัดการศึกษาระดับประถมควรเน้นด้านความรู้มากกว่าด้านอื่น

29

Ibid., p.3381-A .

³⁰ ประยูร อาษานาม, "การศึกษาความคิดเห็นของครูประถมและครูในสถาบันฝึกหัดครูเกี่ยวกับความมุ่งหมายของการประถมศึกษา" วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2512.

สรุป

การกำหนดวัตถุประสงค์ทางการศึกษาคงค้างถึงองค์ประกอบหลายด้าน ทั้งความต้องการของผู้เรียนและความต้องการของสังคม และวัตถุประสงค์ทางการศึกษามีพื้นฐานมาจาก สาขาวิชาหลายสาขาวิชา เช่น สังคมวิทยา จิตวิทยา ปรัชญา มานุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ และประวัติศาสตร์

สำหรับความมุ่งหมายของการศึกษาไทยในอดีตนั้นมิได้บังไว้นั้นชัด เท่าที่ปรากฏจากเอกสารต่าง ๆ พบว่า เป็นการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนสามารถอ่านออกเขียนได้โดยการศึกษาที่พระ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาไว้ว่า เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้ารับราชการ ในระยะเวลาต่อมาได้มีการวางหลักสูตรทั้งระดับประถมและระดับมัธยมศึกษา โดยกำหนดความมุ่งหมายไว้ด้วย ซึ่งพอสรุปได้เป็น 4 ด้าน คือ มุ่งให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาเกี่ยวกับ

1. ด้านความรู้
2. ด้านสังคม
3. ด้านส่วนตัว
4. ด้านอาชีพ

เกี่ยวกับงานวิจัยในเรื่องความมุ่งหมายของการศึกษา ในต่างประเทศได้มีการศึกษากันกว้างขวางมาก ในสหรัฐอเมริกา Lawrence Wm. Downey ได้ทำการวิเคราะห์ความคิดเห็นของคนอเมริกันที่มีต่อความมุ่งหมายของการศึกษา ทำให้ทราบว่า ในบรรดาความมุ่งหมายทั้ง 4 ด้าน ประชาชนอเมริกันได้ให้ความสำคัญแก่ความมุ่งหมายด้านความรู้มากที่สุด และจากงานวิจัยของ Ralph W. Tyler ได้ชี้ให้เห็นว่าวัตถุประสงค์ของการศึกษาของอเมริกาเปลี่ยนไปตามสภาพของสังคม Leslie Leroy ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติของนักการศึกษาที่มีต่อจุดมุ่งหมายของการศึกษา แสดงให้เห็นว่า ความคิดเห็นที่มีต่อจุดมุ่งหมายของการศึกษานั้นเปลี่ยนแปลงได้ เมื่อบุคคลเหล่านั้นได้รับการอบรมชั่วระยะเวลาหนึ่ง

ผลจากการวิจัยของ Richard Michael Carrabine ที่เกี่ยวกับ ปรัชญา และวัตถุประสงค์ของโรงเรียนใน North Central Association ที่น่าสนใจข้อหนึ่งว่า ปรัชญา วัตถุประสงค์ทางการศึกษา และ ประเภทกิจกรรมของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันอย่างไรเห็นได้ชัด